

УДК 821.161.2-2.09

Наталія ВІВЧАРИК

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТА ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО ПРО ДРАМУ І ДРАМАТИЧНІ ЖАНРИ НА УРОЦІ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ ЗА П'ЄСОЮ ІВАНА КАРПЕНКА-КАРОГО "МАРТИН БОРУЛЯ"

У статті зроблено спробу дослідити жанрові особливості п'єси Івана Карпенка-Карого "Мартин Боруля". Проаналізовано такі драматичні жанри, як комедія, трагікомедія; простежено їх витоки. Детально охарактеризовано конфлікт п'єси, гумористичні, іронічні, сатиричні прояви смішного у драмі.

Ключові слова: драма, жанр, дія, комедія, трагікомедія, іронія, сатира.

Н. Вивчарик. Систематизація і закріплення изученого о драме и драматических произведениях на уроке внеклассного чтения за пьесой Ивана Карпенка-Карого "Мартын Боруля". В статье сделано попытку исследовать жанровые особенности пьесы Ивана Карпенка-Карого "Мартын Боруля". Проанализировано такие драматические жанры, как комедия, трагикомедия; прослежено их истоки. Детально охарактеризировано конфликт пьесы, юмористические, иронические, сатирические изъвления смешного в драме.

Ключевые слова: драма, жанр, действие, комедия, трагикомедия, ирония, сатира.

N. Vivcharyk. Systematization and consolidation of learned about drama and dramatic works on home reading lesson of the play "Martyn Borulya" by Ivan Karpenko-Kary. The article attempts to explore the genre features of Ivan Karpenko-Kary's play "Martyn Borulya". Such dramatic genres as comedy, tragicomedy are analyzed and their origins are traced. Conflict of the play and humorous, ironic, satirical demonstrations of funny things in the drama are described in details.

Key words: drama, genre, comedy, tragicomedy, irony, satire.

Мета: дослідити жанрові особливості п'єси Івана Карпенка-Карого "Мартин Боруля"; охарактеризувати конфлікт п'єси.

Творчий доробок Івана Карпенка-Карого вивчається учнями в 10 класі після загальної характеристики процесу розвитку української драматургії і театру другої половини XIX – початку XX століть та ознайомлення з доробком Михайла Старицького. Тому такі поняття, як рід, жанр, жанрові модифікації, уже добре відомі учням. При вивченні творчості Івана Карпенка-Карого у спектрі розвитку комедійного жанру варто звернути увагу на вміння та правильність використання понятійного і термінологічного інструментарію школярами. Саме це і може послужити навчальною метою запропонованого уроку-бесіди. Адже сучасне літературознавство все частіше звертається до проблеми жанру, розглядаючи її крізь призму не тільки теорії, а й історії літератури: жанр - плід діяльності зачинателів і продовжувачів.

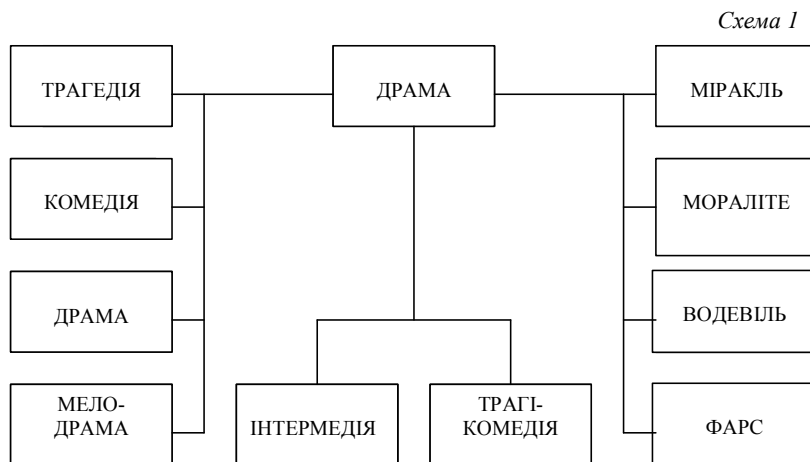
Творчість І. Карпенка-Карого неодноразово потрапляла в поле зору дослідників. Вона поцінована Іваном Франком, Максимом Рильським. Однак період ідеологічної заангажованості, який панував у нашому літературознавстві, наклав на її прочитання дещо засоціологізований відбиток. Своєрідною спробою літературно-мистецького перегляду творчості І. Карпенка-Карого наприкінці XX ст. стали праці Людмили Дем'янівської, Ростислава Коломійця, Наталії Малютіної, Лариси Мороз, Раїси Тхорук. Проте існує потреба осмислення видозмін у рамках функціонування жанру комедії в українській літературі, необхідність з'ясування сутності і причин модифікації, визначивши основні художні особливості комедій Івана Карпенка-Карого, ураховуючи національний аспект. Для цього слід простежити тяглість традицій та західноєвропейські віяння в українській літературі, оскільки існують стереотипи про "селянськість" української літератури і "звужений" побутовізм української драматургії.

Творчість І. Карпенка-Карого прийнято розглядати в контексті розвитку "театру корифеїв", проте дослідники неодноразово вказували на її

своєрідність і відмінність. Зокрема, Наталія Малютіна помітила "інтегровані архетипно-фольклорні елементи народної, масової театральної культури" і новаторські віяння [9, 17]. Тому доречно розглянути модифікацію жанру комедії у творчості Івана Карпенка-Карого в рамках літературного процесу кінця XIX – початку XX століть.

При загальній характеристиці розвитку комедійного жанру доречним буде використання історико-генетичного підходу. Таким чином можна систематизувати отримані знання як з української, так і світової літератури. Учні мають змогу заздалегідь підготувати короткі повідомлення про драматичні жанри, їх витоки. Наочністю може слугувати *схема 1*.

Комедія (komos – весела процесія, ode – пісня, у якій зображуються дії негідних людей) – це драматичний твір, у якому засобами гумору та сатири розвінчують негативні суспільні й побутові явища, розкривається смішне в навколишній дійсності чи людині [7, 366]. Цей жанр зародився в стародавній Греції і протягом століть зазнавав найрізноманітніших змін та модифікацій: масок, комедія ситуацій, трагікомедія, трагіфарс, комедія-притча. Оскільки в основі жанрових структур лежать дещо відмінні між собою види сміху (гумористичний, іронічний, сатиричний, а подекуди і саркастичний), то окремі визначення подають таку складову як домінуючу. Так, щодо сатиричної комедії зазначено, що йдеться про "комедійний жанр, у якому об'єктом осміяння є суспільні стосунки певного місця та часу, або рідше цілих глобальних категорій: епох, соціальних структур, народів (етносів), людства в цілому. Автор прагне не виправдати чи поліпшити зображуване явище, але його знищити за допомогою висміювання. Основні прийоми, що до них звертається автор, – зла іронія, сарказм" [6, 512]. На думку Івана Франка, сатирична комедія є "школою життя", адже викриває основні недоліки суспільства, а не окремої людини [16, т. 28; 179]. Отже, комедія, викриваючи негативне, утверджує справжні цінності.

Слід звернути увагу учнів на те, що проміжне місце між трагедією та комедією у давньогрецькому театрі займала "драма сатирів". Її ще трактують як "жартівливу трагедію", у якій сюжети та дійові особи пов'язані з трагедійним жанром, проте присутній "брутальний" комізм. Важливу роль у таких драмах відігравали музика і танок. До цього жанру зверталися Есхіл, Софокл, Еврипід.

Трагікомедія характеризується змішуванням серйозного зі смішним, щасливого фіналу – з трагічною дією, трагедійного – зі щасливою розв'язкою тощо. На думку Аристотеля, "відсутність страждання і згубності відрізняє комедію від трагедії" [1, 53]. Теоретики зазначають, що "той, хто пише трагікомедію, бере з трагедії дійових осіб, але не дію, її правдоподібний зміст, але не дійсність, розвиток почуттів, але не переживання, задоволення, але не смуток, небезпеку, але не смерть", а з комедії автор бере сміх, розваги, комічне відчуття дії [15, 310].

Щодо історичного розвитку цього жанру в Україні, то Дмитро Лихачов стверджує, що в Київській Русі смішне майже неодмінно було страшним [8, 48]. Таким чином, розв'язка, як правило, передбачала перемогу над страшним. За принципами трагікомедії були створені "Володимир" Феофана Прокоповича, "Йосиф патріарх" Лаврентія Горки, "Фотій" Георгія Кониського. Марія Моклиця стверджує, що "розвиток драматичних жанрів - це коливання між трагедією і комедією" [10, 127]. Жанрові модифікації не задаються митцем наперед, а виникають у процесі творення.

Учитель докладніше зупиняється тільки на таких аспектах, які знаменували нові етапи розвитку комедійного жанру або мали безпосередній вплив на його функціонування в українській літературі. Варто акцентувати на тому, що

формування нової української комедії (в усіх її модифікаціях-піджанрах) здійснювалося на основі традицій народного театру, вертепу, інтермедій, фольклору. Водночас розвиток драматургії, театру значною мірою зумовлений історичними обставинами. Доречно звернутися до постатей Івана Котляревського (становлення нової української комедії), Григорія Квітки-Основ'яненка (домінування повчально-дидактичної авторської настанови, наявність етнографічно-побутових елементів). До розвитку соціально-психологічної комедії спричинилися Григорій Цеглинський, Михайло Старицький, Марко Кропивницький. Їхні твори збагатили репертуар українського театру.

Іван Франко неодноразово вказував на необхідність творення власної драматургії і недопустимість запозичення п'єс, далеких від менталітету українця. За його словами, добре перекладені "штуки" мають тільки естетичне значення, вони ніколи не зможуть створити національний театр [16, т. 35, 346].

Іван Карпенко-Карий причетний і до розвитку історичної драматургії, яка на той час ніяк не могла позбутися спримітивованого цензурою героя. Хоча своєрідні спроби "обчистити" козаків від гультіпацтва вже зробили Омелян Огоновський ("Гальшка Острозька"), Олександр Барвінський ("Павло Полуботок"), Максим Рильський звернув увагу на розуміння письменником законів сцени та вміння "скупими мазками малювати людські стосунки і людську психологію" [13, 390–391]. Тому п'єси Івана Карпенка-Карого й досі успішно ставляться багатьма трупамі.

Перед проведенням уроку добре було б організувати колективне відвідування вистави за п'єсою "Мартин Боруля". Тоді учні матимуть змогу зіставити літературний і сценічний варіанти твору. Проте варто вказати на те, що в

одному з листів до І. Франка драматург писав: "Бажаю перш усього, щоб публіка познайомилася з моїми творами не на театрі, куди йдуть слухать акторів, а з книжки, котру читають ради автора" [5, 299].

Більшість п'єс сам Іван Карпенко-Карий називав комедіями, проте сучасні літературознавці по-різному інтерпретують жанрову приналежність творів. Так, Лариса Мороз доводить, що п'єсу "Мартин Боруля" варто аналізувати як трагікомедію [11, 656], а Людмила Павлішена вважає, що йдеться про одну з найдовершеніших сатиричних п'єс драматурга [12, 6]. Це пов'язано з наявністю гумористичних, іронічних, сатиричних, а подекуди і трагічних елементів. Гумористичними засобами змальовані образи Омелька, Протасія Пеньонжки, Націєвського, оскільки їхні вади не становлять жодної серйозної загрози. Нотки іронії часто звучать у діалогах Степана і Миколи, Марисі і Націєвського, Гервасія і Матвія. А вчинки та настанови Мартина Борулі мають, як правило, сатиричний характер. Адже він мріє будь-якими засобами здобути дворянство, збільшити власну впливовість, дорівнятися до Красовського, помститися йому за образу гідності, підвищити свій статус, зробивши успішну кар'єру сину та видавши заміж доньку за чиновника з міста. Намагаючись отримати вимріяний документ про дворянське походження, герой неминуче рухається до краху: борги, хвороба, втрата худоби, землі: "Так уже вимучилися всі, що, здається, і умерти було б краще, ніж щодня турбуватися і не бачити краю всім бідам і напастям" [4, 61]. Саме цей аспект надає творові ознак трагікомедії. Мрії затьмарюють свідомість Мартина Борулі. Він, як і багато інших героїв п'єс Івана Карпенка-Карого, плекає небрунтовані сподівання, живе ілюзіями і вдається до дій, які суперечать об'єктивному стану речей. Через це головний герой доволі часто потрапляє у смішне, а то й жалюгідне становище, зазнає остаточної поразки, що відображає розв'язка твору. Втеча жениха Марисі, втрата посади сином Степаном, відмова у дворянстві вказують на крах усіх сподівань Мартина Борулі.

Сюжет п'єси ґрунтується на реальних фактах, проте письменник вдається до гротеску. Таким чином зображено абсурдність учинків не тільки героя, а й певного прошарку суспільства. Варто запропонувати учням знайти та проаналізувати наступні сцени:

Розповідь Грандалева про його попередні "професії": "Був і писарем в пікейній конторі, був обер-об'їждчиком,

був прикажчиком по економія, держав биржу городі, служив у маклера... Скасував я свою фотографію і взявся за повірительство – пішло, як по маслу" [4, 23].

Зустріч Степана з колишнім побратимом Миколою, розповідь про життя в місті та роботу: "...печеруємо раки, ілі запиваємо трюхпробною і співаємо крам бамбулі", "умственна работа, висшого порядку предмет..." [4, 26–27].

Поїздка Омелька до міста: "як приїхали ми з паничем, зараз понаходило тих судейських видимо-невидимо. Послали за горілкою, панич достали сало, курей і прийняли трощить та пить..." [4, 38].

Людила Павлішена, аналізуючи вчинки Мартина Борулі, вказує на викриття окремих ментальних рис характеру: "емоційності й некерованості українського розуму, де логіка постійно нівелюється емоційними чинниками" [12, 6]. У запалі герой іноді проголошує абсурдні фрази. Думаючи про помсту Красовському, він молиться: "О пресвята діво! Вмішайся в моє діло, поможи мені ворога свого доконать" [4, 37], а не знайшовши розуміння і підтримки дружини, вигукує: "о Господи, о господи! Нащо ти мене довів до того, що я одружився з простою мужичкою!" [4, 37]. Мартин Боруля готовий витратити все майно, щоб довести своє дворянство: "Мав би все хазяйство сплюндрувати, а докажу Красовському, докажу, що я такий самий дворянин, як він. (Б'є себе в груди)" [4, 32], "хоч і коштує багато, зате ж порівняю з Красовським" [4, 29]. Він обирає кумів для внука, коли донька ще навіть не заручена, а зятю-чиновнику обіцяє "п'ятсот рублів приданого, весілля на наш кошт, два годи доставлять у город топливо і деякі предмети на продовольстві, і хату поставити у городі..." [4, 51].

Трагедія Мартина Борулі в тому, що він намагається реалізувати в дітях те, чого не досяг сам, при цьому забуває про їхні потреби й інтереси: "Якби мене опреділив був покійний папінка на гражданську, то вийшов би первий чиновник! Коли ж покійний, і не думав про це - все дбав про хазяйство. Пасіка, чумачка голову йому заморочили, а тепер другий світ настав: треба чина, дворянства..." [4, 24]. Головний герой забуває, що його господарство існує завдяки батьківському "фундаменту", який він швидко нищить: "усе пішло шкереберть" [4, 60], "тисяча рублів згоріла, половина хазяйства пропала..." [4, 67]. Причетними до цього є нечисті на руку люди, чиновники. Через сатиричний образ Трендалева викриваються вади

бюрократичного корумпованого суспільства: "Добре діло це повіреничство, ей богу! Другого такого прибільного не знайдеш.... Діло Борулі веду проти Красовського, а діло Красовського проти Борулі. Ізду на своїх конях по просителях: і коней годують, і мене годують, і фурмана годують, і платять!.. Нарешті: чи виграв, чи програв, а грошики дай!" [4, 23]. То типові риси чиновника. Одним із них мав би стати і син Мартина Борулі Степан: "...трись, трись, трись між людьми, і з тебе будуть люде!" [4, 31].

Негативні риси цього суспільного прошарку викриваються і за допомогою мовних засобів, які змінюють або значно розширюють свою семантику. Цікавими видаються спостереження над іменами, прізвищами героїв, які містять негативні конотації: на паперах, які мали підтвердити дворянське походження Мартина Борулі, підпис суперетенданта Савостяна Подлевського, а підготував подання Трендалев. Зрусифіковану мову, макаронічний суржик у п'есах Івана Карпенка-Карого, як правило, використовують негативні дійові особи: малограмотні чиновники, махінатори. Тому не дивно, що першим "дворянським" нововведенням Мартина Борулі стає мова. Батько забороняє дітям звертатися до нього по-мужицьки "тату", а звертання "пан" жодним чином не вписується у їхню домашню атмосферу та не змінює звичного стану речей: "Панич – то й панич, пан – то й пан! Хіба мені язик одпаде, коли я вас буду паном величать? Про мене, мені однаково. Звелите, то й юнкером вас зватиму" [4, 30]. Безглуздими і комічними є намагання змінити спосіб життя: найняти хатніх робітниць, довго спати, заварювати каву, позичити п'яльця для доньки. Самому головному герою таке існування обтяжливе: "А важе і в дворянстві жить..." [4, 36]. Він не звик вилежуватися в ліжку, не знає, що робити з придбаною кавою. Найбільшою трагедією Мартина Борулі є неосвіченість. Із цього приводу Гервасій каже: "Горе з такими дворянами! А по-моєму, хто вчепу голову має, то дворянин, а вже як не грамотні дворяне, то..." [4, 33], "дворянство без розуму і без науки хліба не дасть" [4, 65].

Своїх дітей головний герой виховував на основі народної моралі, тому вони не можуть зрозуміти нові правила життя: "Перше батько казали, що всякий чоловік на світі живе затим, щоб робить, і що тільки той має право їсти, хто їжу заробляє; тепер же все навиворіт" [4, 44]. Марсія роздумує над тим, для чого потрібне дворянство,

якщо воно приносить тільки нещастя. Не розуміє вчинків господаря і наймита, який "чи нарощне дражнить, чи такі справді дурний трохи зробився" [4, 43]. Він пропонує використати "бумаги" про дворянство замість сигаретного паперу, хоча їхня вартість для Мартина Борулі півтора тисячі карбованців. Омелько "є одним із найколеритніших комедійних персонажів не лише в українській, а й в усіх слов'янських літературах [3, 556–557]. Джерелом цього образу послужили як фольклорні, так і вертепні традиції. Діалоги Омелька з господарем сповнені іронічністю. На тлі цих зігкнень яскравіше розкривається характер Мартина Борулі. Учителю варто акцентувати увагу на процесі виникнення образів-характерів, вказати на їх ментальну та загальнолюдську складову в тісному взаємозв'язку з жанровою природою твору, його поетикою. На думку Леоніда Стеценка, роль комедійної інтриги у творах Івана Карпенка-Карого, на відміну від попередників, зведена до мінімуму [14, 11].

Наприкінці уроку цілком доречною та слушною була б спроба учнів проаналізувати внесок Івана Карпенка-Карого в розвиток української драматургії, адже письменник першим відійшов від шаблону етнографічної п'єси, спричинився до розвитку серйозної комедії, цінної як з естетичного, так і суспільного погляду, створив яскраві зразки соціально-психологічної, соціально-побутової, історичної драми. Образи, створені драматургом, хоча і мали реальних прототипів, відзначаються високим ступенем узагальнення, глибокою символічністю, складною внутрішньою структурою. Іван Карпенко-Карий не позбавляє своїх героїв індивідуальних рис, які роблять їх неповторними і колоритними. А п'єсу "Мартин Боруля" з повним правом можна вважати трагікомедією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аникст А. А. Теория драмы от Аристотеля до Лессинга / Аникст А. А. – М. : Наука, 1967. – 455 с.
2. Галич О. А. Теория літератури : [підручник] / Галич О. А., Назарець В. М., Васильєв Е. М. – 2-ге вид., стереотип. – К. : Либідь, 2005. – 488 с.
3. Історія української літератури ХІХ ст. (70-90-ті роки) : у 2 кн. : [підручник] / Гнідан О. Д., Демянівська Л. С., Кіраль С. С. та ін. – Кн. 1. – К. : Вища шк., 2002. – 575 с.
4. Карпенко-Карий І. К. Вибрані твори : Мартин Боруля. Сто тисяч. Хазяїн. Суєта / Карпенко-Карий І. К. ;

[вступ. ст. і приміт. Л. Ф. Стеценка]. – К. : Мистецтво, 1989. – 256 с.

5. *Карпенко-Карий І. К.* (Тобілевич) Твори : в 3 т. / Карпенко-Карий І. К. (Тобілевич) ; [упоряд. П. М. Киричка, Л. Ф. Стеценка ; приміт. П. М. Киричка]. – Т. 3 : Драматичні твори. Статті. Листи. – К. : Дніпро, 1985. – 372, [1] с.

6. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / [кер. проекту А. Волков]. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – 636 с.

7. Літературознавчий словник-довідник / [Р. Т. Громяк, Ю. І. Ковалів та ін.]. – К. : ВЦ "Академія", 1997. – 752 с.

8. *Лихачов Д. С.* Смех в Древней Руси / Д. С. Лихачов, А. М. Панченко, Н. В. Поньрко. – Л. : Наука, 1984. – 295 с.

9. *Малютіна Н. П.* Українська драматургія кінця ХІХ – початку ХХ ст. :

навч. посібн. / Н. П. Малютіна. – К. : Академвидав, 2010. – 256 с.

10. *Моклиця М.* Основи літературознавства / М. Моклиця. – Тернопіль : Підручники&Посібники, 2002. – 192 с.

11. *Мороз Л. З.* Іван Тобілевич (І. Карпенко-Карий) / Л. З. Мороз // Історія української літератури ХІХ століття: у 2 кн. / [за ред. акад. М. Г. Жулинського]. – Кн. 2. – К. : Либідь, 2006. – С. 647–673.

12. *Павлішена Л. В.* Модифікація жанру комедії у творчості Івана Карпенка-Карого : автореф. дис. ... канд. філолог. наук : 10.01.01 – укр. літ. / Л. В. Павлішена. – Чернівці, 2010. – 20 с.

13. *Рильський М. Т.* Гордість української драматургії / Рильський М. Т. // Рильський М. Т. Література і народна творчість / Рильський М. Т. – К. : Рад.

письменник, 1956. – С. 113–118.

14. *Стеценко Л. Ф.* І. Карпенко-Карий і його комедії / Стеценко Л. Ф. // Карпенко-Карий І. К. Вибрані твори : Мартин Боруля. Сто тисяч. Хазяїн. Суєта / Карпенко-Карий І. К. ; [вступ. ст. і приміт. Л. Ф. Стеценка]. – К. : Мистецтво, 1989. – С. 5–18.

15. Теорія літератури : [підруч. для філол. ф-тів ун-тів] / [за ред. проф. В. Ф. Воробйова, Г. А. В'язовського]. – К. : Вища шк., 1975. – 400 с.

16. *Франко І. Я.* Зібрання творів : в 50 т. / І. Я. Франко ; [голова редкол. Є. П. Кирилюк]. – К. : Наук. думка, 1976–1986.

Стаття надійшла 10.09.2012 р.

УДК 378.1

Марія ТИТОВА

ПРОФЕСІЙНА МОВНА ПІДГОТОВКА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Стаття присвячена проблемі вивчення української мови студентами технічних ВНЗ. Розглянуто мету занять – формування мовних норм і мовленнєвих навичок у нерозривному зв'язку з вихованням української технічної інтелігенції з високим рівнем культури, моралі, національної свідомості.

Ключові слова: українська мова, технічний ВНЗ, студенти, мовні навички, мовні норми, навчання, виховання, культура, мораль, національна свідомість.

М. Титова. Профессиональная языковая подготовка в процессе обучения будущие инженеров. Статья посвящена проблеме изучения украинского языка студентами вузов. Рассмотрено цель занятий – формирование языковых норм и речевых навыков в неотъемлемой связи с воспитанием украинской технической интеллигенции с высоким уровнем культуры, морали, национального самосознания.

Ключевые слова: украинский язык, технический вуз, студенты, речевые навыки, языковые нормы, обучение, воспитание, техническая интеллигенция, занятия, культура, мораль, национальное самосознание.

M. Titova. Professional language training in the education of future engineers. This article is devoted to the important problem of the Ukrainian language studying by students which under modern conditions digress from the native sources and believe that there is no difference on the language to speak. The objective of the lessons is considered in the article. It is the forming of language norms and speech habits in connection with the Ukrainian technical intelligentsia with high level of culture, morality and national self-consciousness.

Key words: the Ukrainian language, technical university, students, language norms, speech habits, training, education, technical intelligentsia, lesson, culture, morality, national self-consciousness.

Meta: дослідити, розглянути, виявити і показати проблеми мовної підготовки в процесі навчання майбутніх інженерів.

У сучасному світі перед педагогічною наукою постає нова проблема – формувати національно свідому технічну інтелігенцію, яка б відповідала вимогам сучасного суспільства. А вирішити її можна засобами мови, що потребують особливої уваги.

Сьогодні, коли в усіх галузях народного господарства нашої держави вища освіта набула великого розмаху, завдання вдосконалення навчання української мови майбутніх фахівців особливо актуальне. Питання пошуку шляхів гуманізації та навчання вимагають нових форм викладання даної дисципліни у вищих навчальних закладах.

Над поставленою проблемою уже працювали такі вчені: М. Палагій, А. Петрук, Д. Мікуленко, Т. Старічек, І. Гай, Л. Плотникова, Т. Джай, О. Абрамчук, Т. Іванець, М. Личук, Л. Бурківська, О. Завгородня. Аналіз їхніх робіт дає змогу зробити висновок про те, що в наш час найпопулярнішими у світі є інженерно-технічні ВНЗ, і, безумовно, ідеться про глибину отриманої в них мовної освіти.

А тому вирішення завдань побудови цивілізованої країни, національного і духовного відродження суспільства неможливе без опори на національну світоглядну основу, національні орієнтири, рідну мову.

Нечіткі державні орієнтири з часів отримання незалежності призвели до того, що ще на суспільний рівень не винесена і не доведена до найширших мас необхідність повернення до своєї предковичної мовної природи, яка не-